

Nr 44

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 62, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Utskottet har i samband med propositionen behandlat de i anledning av densamma väckta likalydande motionerna I: 1003 av herr *Brundin* och II: 1153 av herrar *Åkerlind* och *Werner*. I motionerna yrkas

»1. att riksdagen måtte besluta att socialstyrelsen må anföra besvär över barnavårdsnämnds dels genom förhandsbesked till enskilt hem lämnad lämplighetsförklaring, dels till enskilt hem meddelat tillstånd att ta emot fosterbarn,

2. att riksdagen måtte besluta att vårdnadshavare till berört barn må anföra besvär över barnavårdsnämnds till enskilt hem meddelat tillstånd att ta emot fosterbarn,

3. att vederbörande utskott måtte utarbeta för ändamålet erforderliga författningsändringar».

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att barnavårdslagen ändras så att barnavårdsnämnderna får befogenhet att meddela förhandsbesked om ett enskilt hems allmänna lämplighet som fosterhem. Den som genom förhandsbesked får sitt hem förklarat olämpligt som fosterhem skall kunna överklaga beslutet i högre instans.

Förslag läggs också fram om vissa andra mindre ändringar i barnavårdslagen, bl. a. om ändrade regler för prövning av åtal beträffande den som är inskriven som elev vid ungdomsvårdsskola.

Av propositionen redovisas i det följande endast lagförslaget, föredragande statsrådet Odhnoffs anförande samt lagrådets yttrande.

Det framlagda lagförslaget har följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)

Härigenom förordnas i fråga om barnavårdslagen den 29 april 1960¹, dels att 6 § skall upphöra att gälla, dels att 11, 12, 47, 56, 69, 80 och 88 a §§ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

Kan barnavårdsnämndens — — — villkorligt upphörande,

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 § samt

4. förordna barnavårdsman.

Beslut som — — — — — nästa sammanträde.

Avser beslutet — — — — — ordförandens beslut.

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd som avses i 47 § första stycket eller förbud som avses i 50 eller 51 § samt

4. förordna barnavårdsman.

12 §.

Om kommunens — — — — — i ungdomsvårdsskola,

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, enligt 4 § andra stycket eller 5 § lagen om allmänna barnbidrag eller enligt 11 § 1 eller 3 mom., 12 § 2 mom. eller 17 § andra stycket bidragsförskottslagen eller

5. göra framställning — — — kommunens fullmäktige.

Beslut som — — — — — nästa sammanträde.

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, enligt 4 § andra stycket eller 5 § lagen om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen om bidragsförskott eller

¹ Senaste lydelse av 12 § se 1967: 320 och av 88 a § se 1968: 68.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

47 §.

Den som önskar mottaga fosterbarn har att inhämta tillstånd av barnavårdsnämnden i den kommun, där han har sitt hem.

Sådant tillstånd må lämnas endast om nämnden finner, att barnet hos sökanden kommer att erhålla god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden.

Vad i — — — — — motsvarande tillämpning.

Barn må ej mottagas i enskilt hem som fosterbarn utan att barnavårdsnämnden i den kommun, där hemmet är beläget, meddelat tillstånd därtill.

Tillstånd må lämnas endast om nämnden finner, att barnet kommer att erhålla god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden.

Nämnden må meddela förhandsbesked om hemmets allmänna lämplighet som fosterhem. Sådant besked är ej bindande vid prövning enligt första stycket.

56 §.

För varje landstingskommun skall *Konungen*, efter förslag av landstinget, fastställa barnhemsplan, i vilken skola upptagas barnhem till sådant antal och av sådan art, att behovet av olika slags barnhemsvård blir ändamålsenligt tillgodosett. Även ändring av planen fastställs av *Konungen*.

Landstingskommun har — — — gemensamma behov.

Vad i — — — — — tillhör landstingskommun.

För varje landstingskommun skall *socialstyrelsen*, efter förslag av landstinget, fastställa barnhemsplan, i vilken skola upptagas barnhem till sådant antal och av sådan art, att behovet av olika slags barnhemsvård blir ändamålsenligt tillgodosett. Även ändring av planen fastställs av *socialstyrelsen*.

69 §.

Misstänkes det att den som inkskrivits vid ungdomsvårdsskola begått brott före utskrivningen och hör brottet under allmänt åtal, *ankommer det på statsåklagaren att sedan han hört skolans styrelse avgöra*, 1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 2 avd. Nr 44*

Misstänkes det att den som inkskrivits vid ungdomsvårdsskola begått brott före utskrivningen och hör brottet under allmänt åtal, *skall åklagaren pröva*, huruvida åtal lämpligen bör ske. *Innan åtalsfrågan*

(Nuvarande lydelse)

huruvida åtal lämpligen bör ske.

(Föreslagen lydelse)

avgöres, skall skolans styrelse höras,
om det ej finnes obehövt.

80 §.

I barnavårdsnämnds — — — tredje stycket,
avslagit ansökan om tillstånd att *beslutat att ej meddela tillstånd*
mottaga fosterbarn eller till mottagande av fosterbarn,
genom förhandsbesked förklarar
hem icke vara lämpligt som foster-
hem eller

träffat avgörande — — — — — eller 51 §.

Ändring sökes — — — — — till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen äger — — — — — laga kraft.

88 a §.

Alkoholhaltiga drycker eller and-
ra berusningsmedel som påträffas
hos eller ankomma till den som är
intagen i barnhem eller åtnjuter
vård inom ungdomsvårdsskola må
omhändertagas av föreståndaren för
hemmet eller skolan.

Alkoholhaltiga drycker eller and-
ra berusningsmedel som påträffas
hos eller ankomma till den som är
intagen i barnhem eller åtnjuter
vård inom ungdomsvårdsskola *eller*
vid utskrivningsavdelning som till-
hör sådan skola må omhändertagas
av föreståndaren för hemmet eller
skolan. *Föreståndaren må även om-*
händertaga alkoholhaltiga drycker
eller andra berusningsmedel, som
utan att känd ägare därtill finnes
påträffas inom hemmet eller skolan.

Vad i — — — — — i människokroppen.

Med egendom, — — — — — tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Föredraganden

Genom 1960 års barnavårdslag skärptes bestämmelserna om fosterbarnstillsynen bl. a. genom att det tillståndstvång som enligt tidigare lag gällt beträffande fosterbarn under ett års ålder utsträcktes till att gälla samtliga fosterbarn. Enligt gällande regler måste tillståndet avse visst bestämt barn och syftet med bestämmelserna är att så långt möjligt skapa garantier för att barnet och de blivande fosterföräldrarna passar för varandra.

Erfarenheter från barnavårdslagens tillämpning visar emellertid att de nuvarande reglerna för tillstånd att ta emot fosterbarn behöver kompletteras med bestämmelser som stadfäster det i praktiken ofta förekommande systemet med förhandsgodkännanden av fosterhem så att det blir möjligt att få barnavårdsnämnds avslagsbeslut i sådant ärende överprövat. Framför allt har det ökade intresset för att adoptera barn från utlandet riktat uppmärksamheten på problemet. Ett godkännande av hemmet medan barnet befinner sig utomlands ställs nämligen ibland upp som villkor för att utländska myndigheter skall medge adoption.

Remissinstanserna tillstyrker allmänt att systemet med förhandsgodkännanden av fosterhem tas upp i Bvl. Jag föreslår att så sker genom ändring av 47 § Bvl. Lagändringen bör genomföras utan att man avvaktar den översyn av den sociala vårdlagstiftningen som socialutredningen fått sig anförtrodd. Socialutredningen har inte heller haft något att erinra mot att så sker.

Reglerna om förhandsgodkännande av fosterhem bör få sin plats i ett nytt tredje stycke i 47 § Bvl. Som framhållits i departementspromemorian bör förhandsbeskedet alltid följas av en ny prövning sedan det tilltänkta fosterbarnet utvalts. Det är nämligen angeläget att man inte ger avkall på principen att barn och fosterföräldrar eller adoptivföräldrar skall passa för varandra.

Invändningar av principiell natur kan visserligen riktas mot förfarandet med dubbla prövningar. Barnavårdsnämnderna blir nämligen vid den slutliga prövningen i viss mån bundna av sitt förhandsgodkännande. Särskilt gäller detta i fråga om utländska barn. Som utredningen om adoption av utländska barn framhållit i sitt betänkande är emellertid det här föreslagna förfarandet den enda möjliga vägen att lösa ifrågavarande problem. Praktiska olägenheter torde i stor utsträckning kunna undvikas om den preliminära prövningen sker med tillräcklig omsorg och grundlighet. Vid prövningen bör sökanden så ingående som möjligt upplysa om sina önskemål beträffande barnet, t. ex. ålder, kön osv. På detta sätt minskas riskerna för att nämnden vid sin definitiva prövning kommer till ett annat resultat än vid den preliminära.

Utredningen om adoption av utländska barn har ansett att förhandsgodkännande borde vara tidsbegränsat, vilket skulle motverka att förhållan-

dena i det blivande fosterhemmet hinner ändras alltför mycket mellan de olika beslutstillfällena. I promemorian uttalas emellertid att det varken är lämpligt eller erforderligt att i lagtexten ange någon bestämd tidsgräns. Remissinstanserna har inte haft något att invända mot promemorians ståndpunkt. Inte heller jag anser att någon tidsgräns bör anges i lagtexten. Detta hindrar emellertid enligt min mening inte att barnavårdsnämnderna själva tidsbegränsar giltigheten av sina förhandsgodkännanden om anledning skulle finnas därtill. Likaså bör det vara tillåtet för nämnderna att begränsa sina förhandsgodkännanden på annat sätt, t. ex. till att avse barn av viss ålder om detta kan vara lämpligt. Under alla förhållanden bör barnavårdsnämnderna fästa de tilltänkta fosterföräldrarnas uppmärksamhet på tidsfaktorns betydelse för förhandsgodkännandets värde.

Förslaget att ansökan om fosterhemsgodkännande inte alltid skall behöva göras av den som vill ta emot barn i sitt hem har allmänt tillstyrkts av remissinstanserna och jag finner för egen del önskvärt att det genomförs. Förslaget föranleder ändringar i 47 § första och andra styckena Bvl. Även fråga om förhandsbesked bör naturligtvis kunna tas upp utan att ansökan föreligger från de blivande fosterföräldrarna. Kunskörelsen om fosterbarnsvård får ändras i anslutning härtill.

I promemorian framhålls att förslaget till utformning av 47 § Bvl formellt överlämnar åt barnavårdsnämnden att avgöra om en framställning om förhandsbesked skall föranleda särskilt beslut eller inte. Ett par remissinstanser vänder sig mot detta och framhåller att barnavårdsnämnden bör vara skyldig att pröva varje ansökan och att barnavårdsnämnderna inte får lämnas i ovisshet om när skyldighet att fatta formellt beslut föreligger.

Eftersom ändringarna i 47 § Bvl syftar till bl. a. att underlätta samverkan olika barnavårdsmyndigheter emellan i deras arbete att förbereda anskaffandet av lämpliga fosterhem, synes promemorians ståndpunkt riktig. Nämnderna bör inte tvingas att varje gång en framställning görs från annan myndighet fatta formellt beslut med tillämpning av reglerna i 3 kap. Bvl. Det ligger emellertid i sakens natur att barnavårdsnämnderna inte får underlåta att fatta formellt beslut om de tilltänkta fosterföräldrarna genom att göra ansökan eller på annat sätt visar att de önskar beslut i ärendet. Givetvis måste barnavårdsnämnderna alltid förvissa sig om att de föreslagna fosterföräldrarna är villiga att ta emot fosterbarn innan utredning som syftar till ett formellt beslut sätts i gång.

Huvudsyftet med ändringen av 47 § Bvl är att göra det möjligt för den som vägras förhandsgodkännande som fosterförälder att föra talan mot barnavårdsnämndens beslut därom. Remissinstanserna är ense om att en sådan möjlighet är angelägen från rättssäkerhetssynpunkt. Jag delar denna uppfattning och föreslår att det görs ett tillägg till 80 § Bvl varigenom möjlighet till sådan talan fastslås. Detta bör enligt min mening

också vara till fördel för barnavårdsnämnderna, eftersom dessa inte längre behöver arbeta under trycket av att vara sista instans i sådana ärenden.

Promemorians förslag att talan skall få föras även mot beslut varigenom tillstånd att ta emot fosterbarn beviljats eller ett förhandsgodkännande lämnats har däremot föranlett kritik från några remissinstanser. Dessa framhåller att man inte utan ytterligare utredning bör införa en ny besvärprincip. I ett par yttranden framhålls dock att det skulle vara värdefullt om barnets ställföreträdare hade besvärsrätt över sådana beslut i den mån ställföreträdaren är t. ex. barnavårdsman. I detta sammanhang vill jag också erinra om att socialstyrelsen anser det angeläget att frågan om möjligheten att överpröva sådana beslut löses snarast möjligt.

För egen del vill jag ansluta mig till uppfattningen att rätt att överklaga beslut som innefattar förhandsgodkännande eller tillstånd att ta emot fosterbarn inte bör införas utan ytterligare utredning. Besvärsrätten bör därför regleras efter samma principer som f. n. Det får ankomma på socialutredningen att efter samråd med utredningen om rättshjälp i förvaltningsärenden vidare pröva denna fråga. 80 § bör alltså i detta sammanhang utformas så att talan får föras endast mot beslut, som innebär att förhandsgodkännande eller tillstånd att ta emot fosterbarn har vägrats.

Interimistiskt beslut bör enligt min mening inte förekomma beträffande förhandsbeskeden. För tydlighetens skull bör i 11 § Bvl göras ett tillägg, så att det klart framgår att interimistiskt beslut inte kan meddelas beträffande förhandsbesked.

Vad angår barnavårdsnämndens rätt att delegera beslutande rätten delar jag liksom remissinstanserna den i promemorian uttalade uppfattningen att förhandsgodkännanden inte bör få meddelas annat än av nämnden i dess helhet. 12 § Bvl bör ändras med anledning härav. Samtidigt bör vissa ändringar göras i paragrafen med anledning av att den vid Bvl:s tillkomst gällande bidragsförskottslagen ersatts av lagen den 21 maj 1964 (nr 143) om bidragsförskott.

Jag förordar att 6 § Bvl upphävs i enlighet med förslag i promemorian.

Socialstyrelsen har i en framställning till Kungl. Maj:t den 25 juni 1968 föreslagit en ändring av 56 § Bvl. Ändringsförslaget går ut på att den nuvarande befogenheten för Kungl. Maj:t att fastställa barnhemsplan för landstingskommun av organisatoriska skäl överflyttas till socialstyrelsen. Jag förordar att så sker.

I förenklingssyfte infördes år 1964 i 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård en bestämmelse att åklagaren inte alltid skall behöva höra vederbörande anstaltsstyrelse utan skall kunna underlåta detta, om det är obehövligt (jfr prop. 1964: 10 sid. 216—218). En motsvarande förenkling bör nu genomföras med avseende på 69 § Bvl. Här avser jag t. ex. sådana fall, där åklagaren känner till skolstyrelsens praxis och väntar

sig att styrelsen skall komma att tillstyrka att åtal inte skall ske och åklagaren delar styrelsens uppfattning. Den nya bestämmelsen bör även kunna leda till att nytt yttrande inte alltid behöver inhämtas från skolstyrelsen i de fall då yttrande tidigare inhämtats från barnavårdsnämnd men den unge, innan beslut i åtalsfrågan hunnit fattas, blivit inskriven som elev vid ungdomsvårdsskola. Inte heller skall yttrande behöva inhämtas när det står klart att åtal under alla förhållanden bör väckas för att skuldfrågan skall kunna utredas eller därför att det gäller ett mycket allvarligt brott.

I paragrafen bör inte längre anges på vilken åklagare åtalsprövningen skall ankomma. Härigenom uppnås att åtalsprövningen skall ske av den åklagare som enligt sin instruktion har att föra talan i målet.

Jag föreslår slutligen en mindre *ändring* i 88 a § Bvl. Där finns bl. a. bestämmelser om att alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffas hos eller ankommer till den som är intagen i barnhem eller åtnjuter vård inom ungdomsvårdsskola får omhändertas av föreståndaren för hemmet eller skolan. Bestämmelserna har tillämpning även på narkotika. Det förekommer emellertid att alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel påträffas vid ifrågavarande institutioner utan att någon ägare ger sig till känna. För att undanröja varje tveksamhet om hur sådan egendom får behandlas föreslår jag ett tillägg till första stycket i 88 a § Bvl. Enligt tillägget skall föreståndaren för hemmet eller skolan få ta hand om alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel som påträffas inom anstalten utan att man vet vem de tillhör. Tillägget har utformats efter förebild av 82 § andra stycket lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i fångvårdsanstalt (jfr prop. 1963:147 sid. 13). Till vissa ungdomsvårdsskolor finns anknutna särskilda utskrivningsavdelningar och vården vid dessa avdelningar anses utgöra vård utom skola. Jag föreslår ett sådant tillägg till 88 a § Bvl att paragrafens bestämmelser kan tillämpas även på den som vårdas vid utskrivningsavdelning.

Samtliga lagändringar bör träda i kraft den 1 juli 1969.

Lagrådet

Lagrådet lämnade lagförslaget utan erinran.

Utskottet

I propositionen behandlas dels frågan om förhandsgodkännande av fosterhem, dels vissa andra mindre ändringar i barnavårdslagen.

Det föreslås att systemet med förhandsgodkännande av enskilt hems allmänna lämplighet som fosterhem skall lagregleras. Förslaget syftar i första hand till att göra det möjligt för fosterföräldrar att föra talan mot barnavårdsnämnds beslut att underkänna hemmets allmänna lämplighet. Ut-

skottet hälsar med tillfredsställelse den möjlighet till överklagande som nu föreslås bli införd. Utskottet godtar även i övrigt propositionens förslag om ändring av reglerna för godkännande av fosterhem.

Motionerna I: 1003 och II: 1153 syftar till en utvidgning av överklaganderätten utöver propositionens förslag. Motionärerna vill att vårdnadshavare skall få föra talan mot barnavårdsnämnds beslut att ge tillstånd för en enskild att ta emot ett fosterbarn. Motionärerna yrkar dessutom att socialstyrelsen skall få möjlighet att överklaga barnavårdsnämnds beslut både i fråga om förhandsbesked av ett fosterhems allmänna lämplighet och då det gäller placering av visst barn i ett fosterhem. Det sistnämnda motionsyrkandet framställs mot bakgrund av det ökade antalet utländska barn som adopteras i Sverige.

De i motionerna upptagna frågorna har uppmärksammats under förarbetet till propositionen. I den promemoria, som ligger till grund för propositionen, föreslogs att den som saken rör, alltså bl. a. den rättslige vårdnadshavaren, skulle få föra talan även mot beslut varigenom tillstånd att ta emot fosterbarn beviljats. Förslaget väckte stark kritik från några remissinstanser och föredragande statsrådet uttalar i propositionen att den berörda rätten att överklaga inte bör införas utan ytterligare utredning. Enligt föredraganden skall det ankomma på socialutredningen att efter samråd med utredningen om rättshjälp i förvaltningsärenden pröva frågan.

Utskottet anser mot bakgrund av de olika uppfattningar som uttalats att det aktuella spörsmålet bör ytterligare utredas. Motionsyrkandet om omedelbar lagändring bör sålunda avslås.

Beträffande den andra i motionerna upptagna frågan om ökat skydd för utländska barn i samband med adoption i Sverige behandlas detta problem såväl i den ovannämnda promemorian som i socialstyrelsens remissyttrande däröver. Socialstyrelsen säger sig ha iakttagit flera fall av klart olämpliga fosterhemstillstånd i sin verksamhet med förmedling av adoptivbarn från Korea. Styrelsen anser det angeläget att frågan om en överprövning av meddelade fosterhemstillstånd löses snarast möjligt. I promemorian hävdas att frågan är en del av det större komplexet om behovet av en särskild representant för det allmänna i barnavårdsärenden över huvud taget.

Av det sagda framgår att det finns skäl att överväga den genom motionerna aktualiserade frågan. Utskottet är emellertid inte berett att utan närmare utredning ta ställning till hur frågan skall lösas. Motionsyrkandet om lagändring kan därför inte biträdas. Utskottet förutsätter emellertid att socialutredningen under sitt arbete kommer att behandla saken. Utskottet utgår vidare ifrån att särskilda åtgärder kommer att vidtas om utredningsarbetet ger vid handen att det är nödvändigt att utan avvaktan på fullgörandet av kommitténs huvuduppdrag stärka det rättsliga skyddet för de utländska barnen.

Utöver vad ovan anförts har det i propositionen framlagda lagförslaget och de av föredraganden i anslutning därtill gjorda uttalandena inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen med avslag på motionerna I: 1003 och II:

1153 bifaller propositionen nr 62

Stockholm den 29 april 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s), Dahlberg (s)*, Österdahl (fp)*, Andreasson (cp)*, Skagerlund (fp)* och Blomquist (m);

från andra kammaren: fröken Wetterström (m), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s)*, fru Skantz (s), herr Larsson i Öskevik (cp), fru Sigurdsen (s), fru Fränkel (fp) och fru Håvik (s).

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.